Cătălin Dorian Florescu – scriitor elveţiano-româno-german

Florin CIOBAN*

Key words: *personal experience*, *authentic literature*, *native country*, *maternal language*

Cătălin Dorian Florescu s-a născut în 1967 la Timişoara şi în prezent trăieşte în Elveţia. A publicat mai multe romane, toate foarte bine primite de critica din Occident şi având un foarte mare succes de public. Dintre toate, romanul *Vremea minunilor* (*Wunderzeit*), primul tradus şi în limba română, este de departe cel mai cunoscut, cel mai laudativ şi apreciat unanim. Apărut iniţial la Editura Pendo, din Zurich, în 2001, cartea a fost distinsă cu premiile Pro Helvetia şi Hermann Lenz pe 2001, Cartea de Limba Germană a anului din partea Fundaţiei Elveţiene Schiller, Cartea anului în oraşul Zurich, Premiul Chamisso al Academiei din Bayern pe anul 2002 şi Premiul Anna Seghers pe 2003. Ca valoare literară, premiul acesta din urmă e mai important decât al Uniunii Scriitorilor din Germania. Ceea ce e extraordinar e faptul că obţine un asemenea premiu la numai trei ani de la cartea sa de debut. Nici un alt scriitor român nu a obţinut o distincţie atât de importantă în ultimii ani. De la acest roman, au urmat: *Drumul scurt spre casă*, *Maseurul orb*, *Zaira* şi *Johann se hotărăşte să trăiască*. Ultimul încă nu a apărut în traducere românească, spre deosebire de celelalte, editate de Polirom. De mare succes s-au bucurat *Maseurul orb* şi *Zaira*.

În romanul de debut intitulat *Wunderzeit* (*Vremea minunilor*), Florescu evocă, din perspectiva unui copil şi adolescent, România anilor ’70 şi ’80. Critica de specialitate a reliefat accentele autobiografice ale acestui roman, tonul ludic şi ironia fină a scriiturii. În descrierea realităţii cenuşii şi triste, caracteristice pentru România ceauşistă, autorul acordă o atenţie deosebită strategiilor de supravieţuire demnă a oamenilor chinuiţi de greutăţi materiale, de frică şi de politizarea excesivă a cotidianului. În acest context, ascultarea postului Radio Europa Liberă joacă un rol-cheie. S-ar putea spune că romanul este şi un omagiu literar adus Europei Libere. Vorbind numai despre „tovarăşul suprem”, autorul şi-a impus un tabu, evitând astfel să rostească numele lui Ceauşescu. Prezenţa paradigmatică a fostului dictator planează asupra realităţilor descrise în acest roman de debut, distins cu importante premii, cu precădere în spaţiul cultural german.

Autorul mărturisea:

> Eu scriu de la 18 ani, adică la trei ani după ce am ajuns în Elveţia. Am scris în germană, limbă pe care deja o ştiam foarte bine la acea vârstă. Scriam despre situaţia mea de tânăr emigrant, pe care, atunci, nu o reflectam aşa cum o reflect acum, după

* Universitatea ELTE Budapesta, Ungaria/ Universitatea din Oradea, România.

BDD-V2613 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:50:02 UTC)

> ani de zile. Aş fi vrut să devin regizor de film, dar sunt prea comod, iar pentru asta îţi trebuie iniţiativă (Florescu 2001: 11).

Florescu este un povestitor pătimaş, care nu a uitat să vadă miracolele lumii. Biografia sa cuprinsă între Est şi Vest, între ţara miracolelor – copilăria şi ţara speranţelor – Elveţia, l-a învăţat că în spatele dictaturii nu se află libertatea, ci un cotidian întunecat, plin de frică, singurătate şi speranţe. Modalitatea în care descrie căutarea propriului loc pe pământ – în România, în America, în Elveţia –, în imagini impresionante, cu melancolie tandră, cu exactitate respectuoasă şi umor laconic, îl face încă de pe acum să fie o voce inconfundabilă a literaturii germane.

Cătălin D. Florescu este convins că „acasă" nu este numai locul unde sunt prietenii şi unde te simţi bine pe moment. „Acasă" are un nivel, mult mai senzual decât în aparenţă, el se nutreşte din simţiri care au loc pe moment, un spaţiu unde te simţi bine, cunoşti codurile sociale, ţi se povestesc lucruri, eşti acompaniat de persoane care într-un fel sau altul te oglindesc pe tine însuţi. Un „acasă" însă pentru un literat este şi limba pe care o vorbeşte şi, din acest punct de vedere, cazul lui Florescu este unul particular. Este relevantă mărturisirea pe care el însuşi o face în acest sens:

> Eu nu scriu în limba mea maternă şi nu o vorbesc cu prietenii. Cu prietenii vorbesc germana. Mai am părinţii, dar ei nu sunt prieteni. Cu ei împart mult, limba, în primul rând, umorul, discuţiile politice, sportive, mânia faţă de ce se întâmplă în România şi perplexitatea faţă de viaţa actuală de aici. Deşi produc literatură germană, rămân ancorat într-un mod de a gândi, de a intra în contact cu lumea exterioară şi de creaţie, latin şi român. Cu această contradicţie trăiesc de douăzeci de ani şi încerc să o fac într-un mod creator (Florescu 2008: 8).

Dintr-o mare sete de reîntoarcere s-a născut romanul *Vremea minunilor*. Pasajele cele mai calde şi mai frumoase ale cărţii sunt cele în care vorbeşte de Europa de Est şi de România. În termeni de cald şi rece, de energie, de dinamică, apropierea lui este evidentă faţă de Europa de Est, în general, şi faţă de România, în particular. Sufleteşte este în parte format într-un spirit vest european, modern. Este însă ceva mult mai profund care îl atinge, este un fenomen care se produce la nivelul simţurilor, auditiv, vizual, al mirosului, cu fiecare metru cu care se apropie de ţara natală, România – cea din care cu ani înainte băiatul aşteptase plecarea cu frica de uniforme, de soldaţi, de a fi delivrat puterii statului.

Cartea tratează un subiect biografic într-un mod anecdotic; viaţa în comunism a unui băiat, îmbolnăvirea de o maladie musculară şi plecarea pentru operaţie în 1977 în America, întoarcerea şi adolescenţa în România. Cartea i-a surprins pe vestici, chiar i-a entuziasmat. Cititorii se aşteptau la o literatură sumbră, care să rămână în gât sau în stomac, să nu poată fi digerată şi deodată această carte a avut un stil poetic şi o uşurinţă a existenţei. Şi-atunci oamenii s-au gândit că se poate vorbi despre Europa de Est şi în termeni mai favorabili. De aici succesul cărţii. Autorul a creat personajul băiatului prin perspectiva căruia se vede lumea din est. Aşa a putut să o descrie mult mai uşor. Dacă ar fi creat un personaj adult, el ar fi avut o altă analiză a vieţii din jurul lui. Există destulă literatură scrisă de dizidenţi, dar autorul, fiind plecat din România din timpul adolescenţei, nu se simte în stare şi nici nu îşi

BDD-V2613 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:50:02 UTC)

arogă dreptul de a prezenta lumea comunistă cu instanţe de control şi poliţie secretă, aşa cum apărea în această literatură.

Germana rămâne totuşi o limbă străină pentru autor. În prima carte sunt enumerate cinci minuni. Dar cea mai mare minune, care nu este în carte, este o una la nivel personal, aceea de a produce literatură germană fiind de limbă maternă străină. Acest fenomen este din ce în ce mai amplu şi mai răspândit. În Germania există chiar un premiu special – premiul Chamisso –, pe care l-a primit şi Cătălin Florescu, decernat scriitorilor de limbă maternă străină autori de literatură germană. Fenomenul va lua amploare. Într-o Europă care se uneşte, graniţele cad, oamenii au din ce în ce mai mult identităţi mixte, iar scriitorul nu poate rămâne naţional. Vor fi din ce în ce mai mulţi tineri francezi de origine arabă, nemţi de origine turcă, englezi de origine pakistaneză, iar ei vor scrie o literatură în limbi europene. Ei vor îmbogăţi Europa şi este important ca cititorul să fie pregătit pentru un astfel de impact.

La apariţia în limba germană a romanului *Vremea minunilor*, întreaga critică literară din Europa a exultat, apreciind valoarea incontestabilă a cărţii şi a autorului ei. „Acesta este Ian McEwan în tinereţe, dar cu mult mai mult umor, ironie, cu mai multă sare şi piper”, rezuma New Books in German (Florescu 2009: 22); „În *Vremea minunilor*, scriitorul elveţian de origine română Cătălin Dorian Florescu creează din amintirile sale despre ţara natală şi despre călătoria în Italia şi America un mozaic narativ dens şi plin de viaţă. Romanul este o şcoală a iubirii şi a vieţii”, scria cunoscutul critic Charles Linsmayer (în „Der Bund”, nr. 4 din 2006, p. 18); „*Vremea minunilor* este, simultan, un elogiu adus tatălui, dar şi lumii părăsite de autor în plină adolescenţă. Este o lume din care a ieşit gata înarmat pentru lupta scrisului” considera criticul Mircea Mihăieş (*apud* Ottoschofski 2006).

Cătălin Dorian Florescu a demonstrat din nou că experienţele biografice proprii sunt pentru un autor cea mai bună sursă de inspiraţie. Florescu a dovedit cu romanul său de debut că dozarea literară adecvată cu elemente autobiografice creează un fundal oarecum exotic, fără să alunece în trivialitate nostalgică. Primul său roman este scris din perspectiva unui copil, ceea ce-i permite autorului să-şi ascundă sentimentele în spatele unui discurs ludic. Florescu povesteşte despre împrejurările legate de plecarea definitivă a familiei sale din România, despre realităţile dintr-o ţară scufundată în bezna ceauşismului şi despre speranţele şi temerile oamenilor tracasaţi de un sistem care a produs cele mai incredibile strategii de supravieţuire.

Cartea este scrisă relativ uşor, într-o viziune copilărească. Noi românii suntem tentaţi să ne flagelăm singuri, considerându-ne uneori ultimii de pe pământ şi, desigur, alteori primii. Emigraţia română din Elveţia şi din întreaga lume este obişnuită să vadă numai imagini negative despre România. Cartea însă nu accentuează astfel de imagini. Autorul face o propunere de dialog prin cartea sa. Generaţia tinerilor de 30 de ani (dar nu numai) va recunoaşte zâmbind ceva din propria ei viaţă. Cartea nu scrie istoria ţării. Este o poveste de familie, personală, autobiografică. Dacă într-adevar cartea are o valoare pentru România se va vedea, sperăm, de acum înainte, când ne-am dori să fie mult citită şi chiar introdusă în programe şi manuale şcolare sau de studiu în domeniu. Pe lângă literatura disidentă care există deja, destul de tristă şi apăsătoare, cartea aduce culoare şi vrea să spună că viaţa pe care a avut-o a meritat să fie trăită pentru că în parte a fost plină de şarm şi a

BDD-V2613 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:50:02 UTC)

avut şi posibilităţile ei. Autorul ne sugerează că nu trebuie să ne biciuim mai mult decât e cazul. Dar trebuie, desigur, să condamnăm tot ceea ce a fost rău în sistemul în care am trăit.

„Nimic nu e mai greu de reuşit decât o reîntoarcere", spunea Homer (*apud* Ricoeur 2001: 610), dând glas strădaniei sale de a-şi regăsi drumul spre Itaca şi prefigurând totodată problematica complexă a exilului, care conjugă deplasarea şi reamplasarea în spaţiu cu distanţarea faţă de sine şi de rădăcinile culturale ale identităţii individului. Exilul presupune o călătorie şi o căutare, iar în cazul lui Odiseu este vorba despre călătoria sa spre casă sau, mai degrabă, de un şir de obstacole şi peregrinări impuse de zei. Care este resortul care declanşează această dorinţă de a se reîntoarce? Ce-l face pe Odiseu să aleagă finitul, apoteoza întoarcerii în defavoarea infinitului, a aventurii necunoscutului? Nostalgia, răspunde Milan Kundera, explicând că „nostos" în greacă înseamnă „întoarcere", iar „algos" – „suferinţă". Astfel „nostalgia este suferinţa provocată de o dorinţă nestăvilită de a se reîntoarce" (Kundera 2003: 5), dorinţă alimentată în permanenţă de amintirea trecutului. Memoria şi uitarea joacă un rol crucial în mecanismul psihologic al întoarcerii.

Pornind de la *Odiseea*, ca epopee fondatoare a nostalgiei şi mit al reîntoarcerii, următorul roman al lui Cătălin Dorian Florescu, *Drumul scurt spre casă*, îşi propune să investigheze în ce măsură ar mai fi posibilă o Odisee. E vorba în speţă de un est-european care, înainte de 1989, din motive politice a ales calea exilului şi care, după această dată, s-a confruntat cu posibilitatea sau imposibilitatea de a se reîntoarce în ţara de origine. Reîntoarcerea este prezentată ca juxtapunere a călătoriei şi a memoriei, ceea ce presupune o evoluţie pe două coordonate esenţiale: spaţiul şi timpul.

Cărţile de mare succes ale lui Cătălin Dorian Florescu poartă cititorul în atmosfera României anilor 1940–1970–2000, o lume puţin cunoscută Europei de Vest. Elementul comun al tuturor romanelor sale este conflictul părăsirii ambientului – în care sunt cunoscute toate semnalele, simbolurile, subînţelesurile, codurile de zi cu zi – şi al intrării în necunoscut. Ca emigrant trebuie să te adaptezi la aceste coduri. Aşa a procedat şi autorul însuşi. Apoi a trecut printr-o perioadă în care a pus lucrurile sub semnul întrebării. Această perioadă a întrebărilor a apărut la Florescu în jurul vârstei de 20 de ani şi s-a manifestat prin scris. A încercat astfel să-şi răspundă la unele întrebări de care trebuia să se distanţeze. I-a fost greu să stabilească căror coduri aparţine. Ele existau pe mai multe straturi care se suprapun: conştient, subconştient, senzual, lingvistic, fenomenologic. În cele din urmă a scris. Are în acelaşi timp conştiinţa că aparţine şi nu aparţine Elveţiei. În viaţa de aici intervin tot timpul impresii, amintiri, imagini din România. Faptul că Florescu nu scrie în limba maternă e ca o încercare de a descoperi o parte din sine – o terra incognita – în limba lui de zi cu zi, cea în care era de descoperit, adică germana. Scrie numai în germană. Cartea nu a fost pentru el o fugă înapoi către o ţară a visurilor, ci o dorinţă de a crea un contact prezent, concret, cu personajele vieţii sale în contextul actual. De aceea a trebuit să scrie în limba acestui context. Formulând în germană el pune permanent degetul pe rana realităţii româneşti şi speră ca aşa, miraculos, cu timpul, ea să se vindece. Cătălin Dorian Florescu reuşeşte să găsească drumul cel mai scurt dintre experienţa proprie şi scris. E chiar formula literaturii adevărate. Cea simplă, originară, pe care, cel puţin în proză, trebuie s-o reînvăţăm,

BDD-V2613 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:50:02 UTC)

după multe decenii de eschive stilistice şi morale. Şi mai e ceva ce merită reamintit: tânărului scriitor elveţian de origine română îi datorăm mult, pentru simplul fapt că sinceritatea lui se aude pe nemţeşte. Ea poate deveni astfel şi sinceritatea noastră.

Bibliografie

Florescu 2001: Cătălin Dorian Florescu, Interviu în „Lengua de trapo", nr. 4, p. 11.
Florescu 2005: Cătălin Dorian Florescu, *Vremea minunilor*, traducere de Adriana Rotaru, Iaşi, Editura Polirom.
Florescu 2006: Cătălin Dorian Florescu, *Drumul scurt spre casă*, traducere de Mariana Bărbulescu, Iaşi, Editura Polirom.
Florescu 2007: Cătălin Dorian Florescu, *Maseurul orb*, traducere de Mariana Bărbulescu, Iaşi, Editura Polirom.
Florescu 2008: Cătălin Dorian Florescu, Interviu în „Darmstaedter Echo", nr. 5, p. 8
Florescu 2009: Cătălin Dorian Florescu, Interviu în „Die Presse", nr. 6, p. 22.
Florescu 2010: Cătălin Dorian Florescu, *Zaira*, traducere de Mariana Bărbulescu, Iaşi, Editura Polirom.
Kundera 2003: Milan Kundera, *Ignorance*, traducere din franceză de Linda Asher, London, Faber and Faber Limited.
Ottoschofski 2006: Edith Ottoschofski, *An intriguing debut: Catalin Dorian Florescu, Irre texte – Schreibben und Schizophrenie*, în „Banatica", nr. 2.
Ricoeur 2001: Paul Ricoeur, *Memoria, istoria, uitarea*, traducere de Ilie şi Margareta Gyuresik, Timişoara, Editura Amarcord.

Cătălin Dorian Florescu – a Swiss-Romanian-German Writer

Cătălin Dorian Florescu succeeds in finding the shortest path which connects one's personal experience to one's writing. It is rather the perfect formula of the authentic literature. The simple and primary one, the only one we are invited to re-enforce, after so many decades of moral and stylistic ambiguities. And there is something else worth mentioning here: we owe our gratitude to the Swiss-Romanian writer for the mere fact that his sincerity can be heard in German. His honesty can thus become our honesty. Florescu, unlike others before him, is successful whenever his triumph comes as a result of his ability to perfectly combine his distance and his rapprochement to his native country; the author offers us a piece of advice: one would find his happiness wherever he finds support and love, and if these are all occurring in a free society, it is for the best.

BDD-V2613 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:50:02 UTC)